“Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы башкарма комитеты мәгариф идарәсе” муниципаль казна учреждениесе

Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы
өстәмә белем бирү муниципаль бюджет оешмасы
“Азнакай шәһәре балалар иҗат үзәге”

Педагогик совет утырышында
каралды һәм кабул ителде
Беркетмә №__1__
“13” 09_______ 2023 ел.

ГАМӘЛГӘ КЕРТЕЛДЕ
13.09.2023 приказ № 130
Директор: ӨББМБО “Азнакай шәһәре БИҮ”
__________ Р.М Хасанова

" Туган як серләре"өстәмә гомуми белем бирү, гомумүсеш программасы

Юнәлеш: туристлык – туган төбәкне өйрәнү
Укучыларның яше: 11 -15 яшьлекләр өчен
Гамәлгә ашыру вакыты: 2 ел (360 сәгать)

Автор-төзүче:
Саргузина Гүзәл Рәсим кызы,
өстәмә белем бирү педагогы

Азнакай шәһәре, 2019

Эчтәлек

1. Аңлатма язуы ____________________________________3 бит.

2. Уку-укыту тематик планы________________________ 7 бит.

3. Программаның эчтәлеге ________________________27 бит.

4. Планлаштырылган нәтиҗәләр ______________________34 бит.

5. Программаны тормышка ашыруның оештыру-педагогик шартлары _________________________35 бит.

6. Аттестацияләү формалары / контроль һәм бәяләү материаллары _____________________________________ 37 бит.

7. Әдәбият исемлеге ____________________________________38 бит.

1 нче бүлек
Аңлатма язуы

“Туган як серләре” өстәмә гомуми белем бирү**, гомумүсеш программасы** түбәндәгеләрне норматив-хокукый документларга нигезләнеп төзелде :

1. Россия Федерациясендә 2012 елның 29 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

2. «Россия Федерациясендә мәгариф турында» Федераль законга белем алучыларны тәрбияләү мәсьәләләре буенча үзгәрешләр кертү хакында» 2020 елның 31 июлендәге 304-ФЗ номерлы Федераль закон.

3. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2022 елның 31 мартындагы 678-р күрсәтмәсе белән расланган 2030 елга кадәр балаларга өстәмә белем бирүне үстерү концепциясе

4. Россия Федерациясе Президенты каршындагы Стратегик үсеш һәм милли проектлар советы президиумы утырышының беркетмәсе белән расланган «Белем бирү» милли проекты кысаларында «Һәр баланың уңышы» федераль проекты.

5. «Балаларга өстәмә белем бирүнең төбәк системаларын үстерүнең максатчан моделен раслау турында» Россия Федерациясе Мәгариф министрлыгының 2019 елның 3 сентябрендәге 467 номерлы боерыгы.

6. «Социаль өлкәдә дәүләт (муниципаль) хезмәт күрсәтүгә дәүләт (муниципаль) социаль заказы турында» 2020 елның 13 июлендәге 189-ФЗ номерлы Федераль закон (үз көченә кергән үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән)

7. «Өстәмә гомуми белем бирү программалары буенча белем бирү эшчәнлеген оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибен раслау турында» Россия Федерациясе Мәгариф министрлыгының 2022 елның 27 июлендәге 629 номерлы боерыгы.

8. СП 2.4. Россия Федерациясе Баш дәүләт санитар табибы карары белән расланган «Балаларны һәм яшьләрне тәрбияләү һәм укыту, ял итү һәм сәламәтләндерү оешмаларына санитар-эпидемиологик таләпләр».

9. Белем бирү оешмасы уставы.

Программаның төп характеристика комплексы

Программаның юнәлеше – **туристлык – туган төбәкне өйрәнү**

Әлеге программа укучыларда туган як тарихы, мәдәнияте, әдәбият - сәнгате буенча белемнәр формалаштырырга мөмкинлек бирә. Туган як тарихын өйрәнү халыкның иҗади көчен, гореф-гадәтләрен һәм игелекле традицияләрен тулысынча өйрәнүне күздә тота.Укучылар үзләре яши торган төбәкнең традицияләрен, халкын, тарихын, мәдәниятен, табигатен, аның үзенчәлекләрен эзләнү – тикшеренү эшләре аша ачыклыйлар; үз халкының рухи байлыгын өйрәнеп, аны үстерү һәм саклау өчен үзләреннән өлеш кертүгә омтылалар; туган як белән кызыксынулары аша аңа мәхәббәт, туган ягыбыздан чыккан әдипләр, күренекле кешеләр белән горурлану хисләре тәрбияләнә.

“Туган як серләре” өйрәнү түгәрәгендә шөгыльләнгән бала:
- үз гаиләсе тарихына хөрмәт белән карый, горурлану хисләре кичерә;
- мөстәкыйль рәвештә ачышлар ясый;

- материал җыя, гомумиләштерә, мәктәп музеен тулыландыра;
- эзләнү эше алып бара, материалны анализлый, системалаштыра, гомумиләштереп, нәтиҗәләр ясый;
- уеннар вакытында өйрәнгән материалны ныгыта;
- туган як әдәбияты, тарихы буенча белемнәрен арттыра;
- фәнни-тикшеренү эшләренә өйрәнә;
- үз – үзендә патриотизм, туган якка мәхәббәт хисе тәрбияли;
- туган төбәгенең тарихына, әдәбиятына, сәнгатенә бәйле күренекле шәхесләре белән горурлана.

Программаның актуальлеге: Бүгенге җәмгыятьтә укытучы алдында гаять зур бурычлар тора. Конкуренциягә сәләтле, заман таләпләреннән чыгып эш итә белә торган, рухи һәм физик яктан камил шәхес тәрбияләү – иң төп максатыбыз.Ә ул үз чиратында , туган телебезне яратучы, үз милләтенең мәдәниятен, иң күркәм йолаларын, гореф-гадәтләрен, тарихын хөрмәт итүче булырга тиеш. Зыялылык, ватанпәрвәрлек кебек сыйфатлар үзеңнең туган ягыңны, аның тарихын, кешеләрен яхшы белгәндә генә формалаша ала. Туган якны яратырга өйрәтү, туган якка мәхәббәт тәрбияләү, туган як тарихын өйрәнү - патриотик тәрбия бирүнең иң отышлы ысуллары. Туган як тарихы ул - шунда яшәгән кешеләр тарихы. Кешенең тарихта тамырлары гаиләсенең традицияләрендә, халкының, туган ягының үткәнендә. Туган як тарихын өйрәнү укучыларга үз төбәкләрендә яшәгән кешеләр турында күбрәк белергә, якыннан танышырга мөмкинлек бирә.

Патриотик тәрбия бирүдә тагын мөһим чараларның берсе - музейлардагы хәзинәне - тарихи экспонатларны, халкыбызның рухи һәм матди культурасын,

бүгенгесен һәм узганын чагылдыручы кыймммәтле материалларны куллану. Укучыларда туган илгә мәхәббәт, халкыбызның үткәндәге истәлекләрен хөрмәт итү, хәзерге казанышларына ихтирам һәм горурлык хисләре, милли аң тәрбияләүдә, укучыларга патриотик тәрбия бирүдә мәктәп музейлары зур әһәмияткә ия. Музей шулай ук туган якның , туган авылның , туган мәктәпнең тарихын өйрәнү, аны буыннан буынга саклап калдыруда һәм укыту-тәрбия эшендә зур ярдәмче. Музейда үткәрелгән очрашулар, экскурсия, дәресләр , туган якка кагылышлы җирле материалларны өйрәтү аша балалар күңеленә патриотизм орлыклары салына. Мәктәптә үткәрелгән әдәби кичәләр - укучыларга чын-чынлап илһам чыганагы. Балаларга алдагы буыннарның бай тормыш тәҗрибәсен өйрәтү,тарихы, гореф-гадәтләре, йолалары белән таныштыру кебек максатларга ирешү өчен музей материаллары - чиксез бай хәзинә.

Туган як тарихын өйрәнү халыкның иҗади көчен, гореф-гадәтләрен һәм игелекле традицияләрен тулысынча өйрәнүне күздә тота. Укучы үзе яши торган төбәкнең традицияләрен, халкын, тарихын, мәдәниятен, табигатен, аның үзенчәлекләрен аеруча яхшы белергә тиеш.

Түгәрәк эшчәнлеге укучыларны халкыбызның рухи - әхлакый идеалларына китерергә, аларда сөйләм культурасы формалаштырырга, иҗади сәләтен үстерергә, мөстәкыйль уйларга һәм эшләргә омтылышын канәгатьләндерү юнәлешендә дә эш алып бара. Түгәрәктә танып - белү эшчәнлеге аралашу формасында оештырыла. Укучылар түгәрәктә газета - журналлар басу технологиясе, газета әсәрләре иҗат итүнең баскычлары (тема табу, фактлар туплау, әңгәмә үткәрү, текст төзү, ритм, рифма һ.б.), журналистика жанрлары турында да мәгълүмат алалар. Үзләре газета - журналлар өчен шигырьләр, хикәяләр, мәкаләләр иҗат итәләр, үзләре язган шигырьләрне сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәнәләр.

Программаның актуальлеге укучыларда туган як тарихы, мәдәнияте,әдәбият - сәнгате буенча белемнәр формалаштыру кирәклеге һәм куелган максат, бурычлардан чыгып билгеләнә.

Программаның аерылып торучы үзенчәлекләре: тарихны сөйләп кенә бала күңеленә сеңдереп булмый.Бала эшчәнлеккә үзе катнашканда гына , үз күзләре белән күреп, үз куллары белән тотып караганда гына үзе өчен ачышлар ясый һәм белмәгәннәрен бүтәннәргә җиткерә ала. Эзләнү – тикшеренү эшләре аша, калган укучыларга да туган ягыбызның тарихын җиткерү, халкыбызның мәдәнияте, әдәбияты, сәнгате белән кызыксындыруга ирешү.

Программаның адресаты: 12-16 яшьлек укучылар.

Программаны үзләштерү вакыты, дәресләр үткәрү режимы, периодлылыгы, дәвамлылыгы: “Туган як серләре” өстәмә белем бирү программасы 3 елга исәпләнә. Уку планында атнага 2 тапкыр 2 сәг. Барлыгы 144 сәгать беренче уку елында, атнага 3 тапкыр 2 сәг. - 216 сәгать икенче уку елында, атнага 3сәг.-216 сәг өченче уку елында атнага 3 сәгать.

Дәресләрне үткәрү формалары: практик, мөстәкыйль һәм иҗади эшләр, интеллектуаль уеннар, эзләнү – тикшеренү эшләре, экскурсияләр, эшлекле уен, әдәби кичәләр.

Укучыларда кызыксыну уяту өчен һәр дәрестә иҗадилык һәм эзләнү элементларын кертү.

Теоретик һәм практик эшләрне чиратлаштыру.

Оештыру үзенчәлекләре: төрле яшьтәге укучыларның даими группасы.

“Туган як серләре” түгәрәгенең <u>максаты</u>: үз халкының рухи байлыгын өйрәнү, аны үстерү һәм саклау өчен үзләреннән өлеш кертүгә омтылыш тәрбияләү; укучыларда эзләнү-тикшеренү, материалны системага салу күнекмәләре формалаштыру; туган як белән кызыксынуларын үстерү һәм аңа мәхәббәт,туган ягыбыздан чыккан әдипләр, күренекле кешеләр белән кызыксыну һәм алар белән горурлану хисләре тәрбияләү.

Максатка ирешү өчен **түбәндәге <u>бурычларны</u>** хәл итү күздә тотыла:

Уку – укыту:

- туган як тарихын, әдәбиятын, сәнгатен, аларга бәйле шәхесләрне, мәгариф һәм сәнгать тарихын эзлекле өйрәнү;
- укучыларда эзләнү-тикшеренү, материалны системага салу күнекмәләре булдыруга ихтыяҗ тудыру;
- туган төбәгебез турында алган белемнәрне тирәнәйтү һәм камилләштерү.
- түгәрәк әгъзалары тарафыннан уңышлы дип табылган әсәрләрне республикада чыгып килә торган газета - журналга тәкъдим итү;

- *Тәрбияви:*
- укучыларда милли үзаң формалаштыру;
- туган төбәгебезгә мәхәббәт,туган ягыбыздан чыккан әдипләр, күренекле кешеләр белән кызыксыну һәм алар белән горурлану хисләре тәрбияләү.

- *Үстерелешле:*

– укучыларга үзләренең нәсел тамырларына, үз гаиләләренең үткәненә кызыксыну уяту;
– туган төбәгебезнең истәлекле урыннарына, җөмһүриятебезнең тарихи шәһәрләренә, табигатькә экскурсияләр үткәрү;
– мөстәкыйль рәвештә эзләнү – тикшеренү һәм иҗади эшләргә рухландыру.
– төрле бәйгеләрдә катнашу, укучыларның буш вакытларын файдалы итеп үткәрүгә ирешү.

2 нче бүлек
Укыту тематик планы
Беренче уку елына укыту- тематик план

№	Тема	Сәгать саны			Аттестация формасы
		Барлы-гы	тео-рия	прак тика	
	I бүлек. Минем кечкенә Ватаным				
1	"Туган як серләре" түгәрәгендә техника куркынычсызлыгы һәм үз – үзеңне тоту кагыйдәләре. Үз нәселеңне беләсеңме?- гаилә тарихын өйрәнү	2	2		
2	Минем кечкенә Ватаным	2		2	
3	Туган ягымның табигате: үсемлекләр һәм хайваннар дөньясы	2		2	
4	Авылымның(шәһәрнең) исеме каян килеп чыккан**?**	2		2	
5	Туган төбәгем халкы: көнкүреше һәм яшәеше.	2		2	
6	Туган якта һөнәр ияләре	2		2	
7	***Минем гаиләм.*** Исемең матур, кемнәр куйган?(кичәгә әзерлек)	2		2	
8	Исемең матур, кемнәр куйган?(кичә уздыру)	2		2	" Исемең матур, кемнәр куйган"
9	Гаиләмдә матур традицияләр	2		2	
	II бүлек. Мәктәбем тарихы (15 сәг.)				
10	Музей тарихы – визит карточкасы ясау	2	2		
11	Музей өчен экскурсоводлар әзерләү	2	2		
12	Үткәннәрдә безнең киләчәк (1918-1938 еллар)	2		2	
13	Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый (1939-1945 еллар)	2		2	
14	Мәктәбебез тәҗрибәле укытучылары белән горурлана (1946-1960)	2		2	
15	Чал тарихлы мәктәбем (1960-1966)	2		2	

16	Хәтерлим мин әле бүгенгедәй...(1967-1992)	2		2	
17	Азнакай 1 нче урта мәктәбе – гимназиясе (1993-1998)	2		2	
18	Шаулы мәктәп еллары (1999-2013)	2		2	
19	Гасыр кичкән белем йорты (2014-бүгенге көн)	2		2	
20	Мәктәп тарихы (Мәктәп музеендагы бүлекләр белән танышу)	2		2	
21	Алар безнең мәктәптә укыдылар (Мәктәп музеендагы экспозиция белән танышу, өстәмә материаллар туплау)	2		2	
22	**22.** Ветеран укытучыларның өйләрендә булу (очрашу)	2		2	
23	**23.** Алар безнең мәктәптә укыдылар (Материаллар туплау, стенд төзү)	2		2	
24	**24.** Шушы яктан, шушы туфрактан без. Күренекле кешеләр белән очрашу үткәрү	2		2	*Азнакайның күренекле кешеләре белән танышу* - ***“Бер күрешү-бер гомер”***
	III бүлек. Чәчәкләр, гөлләр иле син, Азнакай!(20 сәгать)				
25	**25.** Азнакай районы тарихы *битләреннән.* *“Азнакай тамчылары”, “Азнакай” китаплары белән танышу*	2		2	
26	**26.**Районның Туган як музеена экскурсия	2		2	
27	**27.** Данлыклы райондашларыбыз. *Телдән журнал.*	2		2	
28	**28.** Данлы Азнакаем минем... *Район үзәгендәге Җиңү паркына экскурсия.*	2		2	
29	**29.**”*Маяк” газетасы редакциясенә экскурсия.*	2		2	
30	**30.** Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый !(Бөек Җиңүнең 75 еллыгын каршылап...)	2		2	
31	**31.** Геройлар аллеясы турында...	2	2		
32	**32.** *Геройлар аллеясы буйлап... (экскурсия)*	2		2	

33	**33.** Райондагы промышленность предприятиеләре	2	2		
34	**34.** Районыбызның авыл хуҗалыгы	2	2		
35	**35.** Азнакайның сәхнә йолдызлары – күренекле артистлар	2	2		
36	**36.** Туган ягым шагыйрьләре һәм язучылары	2	2		
37	**37.** Туган ягым язучылары	2	2		
38	**38.** Азнакай төбәге җырчылары	2	2		
39	**39.** “Якты йолдыз булып яна Азнакай күңелемдә” - дәрес- конференция	2	2		
40	**40.** *Әдәби – музыкаль кичәгә әзерлек “Шушы яктан, шушы туфрактан без”*	2		2	
41	*Әдәби – музыкаль кичә “Шушы яктан, шушы туфрактан без”*	2		2	***Әдәби – музыкаль кичә “Шушы яктан, шушы туфрактан без”***
42	Һөнәр сайлау – җаваплы эш. Туган төбәгебездә дәрәҗәле һөнәрләр (телдән журнал)	2	2		
43	*“Дәрәҗәле һөнәр иясе Сез ,* *Без дә Сездән үрнәк алабыз*” (күренекле якташларыбыз - - мактаулы һөнәр ияләре)	2		2	
44	Эзләнү – тикшеренү эшләре. Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау	2		2	
	IV бүлек . Халкымның милли бизәкләрендә музейлар (12 сәг)				
45	Халкымның милли бәйрәмнәре һәм гореф-гадәтләре	2		2	
46	Сабантуй бәйрәме	2		2	
47	Нәүрүз бәйрәме	2		2	
48	Каз өмәсе йоласы	2		2	
49	Кунаклашу, кич утыру йоласы	2		2	

50	Халкымның күңел бизәкләре, Сөмбелә бәйрәме	2		2	Халкымның күңел бизәкләре (кичә)
51	Бишек җырлары – тәрбиянең бик борынгы чарасы. Музейларда бирелеше	2		2	
52	Кырык тартма - серле тартма, Күңелне үзенә тарта”. Халык уеннары белән таныштыру өчен музей ихтыяҗы	2		2	
53	Әкиятләр күргзәмәсе	2		2	
54	Мәкаль һәм әйтемнәр – халык педагогикасының кыска һәм тирән мәгънәле әдәплелек кагыйдәләре. Музейдагы кулланылышы	2		2	
55	”Без-табигать баласы” әкият-тамаша сәхнәләштерү	2		2	
56	”Без-табигать баласы” әкият-тамаша сәхнәләштерү	2		2	Без-табигать баласы” әкият-тамаша сәхнәләштерү
	V бүлек. Татарстан-минем республикам (16 сәгать)				
57	**57**. ТР тарихы	2	2		
58	**58.** Татарстанның символикасы	2	2		
59	**59.** “И Казан! Серле Казан!”	2	2		
60	**60.** Башкалабыз Казанга багышланган *“Йолдызлы сәгать” уены*	2		2	
61	**61.** Күренекле шәхесләр: язучылар	2	2		
62	**62.** Күренекле шәхесләр: шагыйрьләр	2	2		
63	**63.** Күренекле шәхесләр: җырчылар	2	2		
64	**64.** Күренекле шәхесләр: артистлар	2	2		
65	**65.** Туган җирем – татар телле Татарстан (Туган тел турында...)	2	2		
66	**66.** Туган төбәк, туган җир, туган телебез турында иҗади эшләр дәресе	2		2	
67	**67.** “Газиз дә син, кадерле дә, әй Туган җирем!”- *“Тамчы-шоу” уены*	2		2	**Интеллек-туаль бәйге**
68	**68.** Эзләнү – тикшеренү эшләре	2		2	

69	**69**.Музейлар көнендә экскурсия	2		2	
70	**70**.Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау	2		2	
71	**71**.Түгәрәк эшенә еллык йомгак. Иң актив укучыларны билгеләү. Мактау кәгазьләре тапшыру	2		2	
72	**72.** Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау. Йомгаклау.	2		2	
Барлыгы 144 сәг.					

2 нче бүлек
Укыту- тематик план
Икенче уку елына укыту- тематик план

№	**Тема**	**Сәгать саны**			**Аттестация формасы**
		Бар-лы-гы	**Те ор ия**	**Пр ак ти ка**	
I бүлек. Мин һәм минем гаиләм (20 сәг.)					
1	“Әдәби туган як” түгәрәгендә техника куркынычсызлыгы һәм үз – үзеңне тоту кагыйдәләре. Үз нәселеңне беләсеңме?-гаилә тарихын өйрәнү	*2*	2		
2	Хатлар ни сөйли?	*2*			
3	Нәселем шәҗәрәсе	*2*		*2*	
4	Нәселемнең укымышлы кешеләре. Нәселемнең озын гомерле кешеләре	*2*		*2*	
5	Нәселем традицияләре	*2*		*2*	
6	Нәселдәге кушаматлар	*2*		*2*	
7	“Шәҗәрәдә гаиләм тарихы”	*2*		*2*	

8	Нәсел агачын төзү үрнәкләре	*2*		*2*	
9	Нәсел агачын төзү (үз гаиләң үрнәгендә)	*2*		*2*	
10	Музейга экскурсоводлар әзерләү	*2*		*2*	
II бүлек. Туган ягым–Азнакаем (46 сәг)					
11	Азнакаем тарихы	*2*			
12	Азнакаемның исеме каян килеп чыккан?	*2*	*2*		
13	Азнакай районы авылларында географик атамалар һәм аларның тарихы , проект эше	*2*		*2*	
14	Проект эшен дәвам итү	*2*		*2*	
15	Туган мәктәбемнең мөхтәрәм ветераннары белән очрашу, истәлекләр язып алу	*2*		*2*	
16	Туган ягым һөнәрләре һәм һөнәрчеләре . Мәктәп музеена экскурсия.	*2*		*2*	
17	Азнакай тарихы . Мәктәп музеена экскурсия.	*2*		*2*	
18	Туган ягымдагы хезмәт һәм хезмәт кешеләре (төрле һөнәр ияләре белән очрашу)	*2*		*2*	
19	Туган төбәк кешеләре Бөек Ватан сугышында (ветераннар белән очрашу, өйләрендә булу)	*2*		*2*	
20	Сугыш чоры балалары	*2*	*2*		
21	Алар Ватан алдындагы бурычны үтәделәр (Әфганстанда хәрби хезмәттә булган Н.Бәдретдинов)	*2*		*2*	
22	Мәктәп тарихы (Мәктәп музеендагы бүлекләр белән танышу)	*2*		*2*	
23	Мәктәпнең элекке укытучылары (Мәктәп музеендагы экспозиция белән танышу, өстәмә материаллар туплау)	*2*		*2*	
24	Ветеран укытучыларның өйләрендә булу (очрашу)	*2*		*2*	
25	Алар безнең мәктәптә укыдылар (Сугыш ветераннары турында материаллар туплау, стенд төзү)	*2*		*2*	
26	“Шушы яктан, шушы туфрактан без” күренекле кешеләр белән очрашу үткәрү. Азнакайның күренекле кешеләре – безнең	*2*		*2*	

	горурлыгыбыз				
27	**Чатыртаудан илһам алып....(конференция)**	*2*		*2*	**дәрес-конференция**
28	Азнакайның тарихи урыннары.Телдән журнал	*2*		*2*	
29	Эзләнү – тикшеренү эшләре. Азнакаебыз турында шигырь-хикәяләр язу	*2*		*2*	
30	Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау	*2*		*2*	
31	“Өч теләк” әкиятен сәхнәләштерүгә әзерлек	*2*		*2*	
32	Өч теләк” әкиятен сәхнәләштерү	*2*		*2*	
33	Өч теләк” әкиятен сәхнәләштерү,видео төшерү	*2*		*2*	
	Туган төбәгем әдәбияты (46 сәгать)				
34	Илдус Гыйләҗев – җир шагыйре	*2*	*2*		
35	Әдәби сәхифә “Илдус Гыйләҗев шигъриятенең өч таҗы”	*2*		*2*	
36	Рөстәм Зәкуан “Җырым туса иде туган җирдә...”	*2*	*2*		
37	“Яулыклар сере....” (М.Галиев “Су буеннан әнкәй кайтып килә”...әниләр турында кичә)	*2*		*2*	
38	“Ак яулыкны нигә ябалар?” (кызлар белән кичә)	*2*		*2*	
39	Марсель Галиев – Чатыр тау данын еракларга яңгыраткан якташ язучыбыз	*2*	*2*		
40	Нур Әхмәдиев – шагыйрь һәм прозаик	*2*	*2*		
41	Фәүзия Төхвәтуллина	*2*	*2*		
42	Флёра Гыйззәтуллина шигырьләре – “тормышның үз авазы”	*2*	*2*		
43	Резедә Шәрипова – яраткан шагыйрәбез	*2*	*2*		
44	Әнәс Кари –кыска иҗат гомерен балалар әдәбиятына багышлаган шагыйрь	*2*	*2*		
45	Галия Сәетшина – авылга дан җырлаучы якташыбыз	*2*	*2*		

46	Сәрвәр Хәнипова – туган җирнең матурлыгына, аның халкына дан җырлаучы укытучы-шагыйрә	*2*	*2*		
47	Илмира Сәлахова – балачак шагыйрәсе	*2*	*2*		
48	Экскурсоводлар белән индивидуаль эш.	*2*		*2*	
49	Туган төбәгебез шагыйрь – язучылары турында проектлар төзү, яклау	*2*		*2*	
50	“Без шигырь яратабыз” шигырьләр уку бәйгесе	*2*		*2*	
51	Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау	*2*		*2*	
52	Әнәс Исхаков иҗатына күзәтү	*2*		*2*	
53	Тәслимә Корбанованың куен дәфтәреннән шигъри мизгелләр	*2*		*2*	
54	Самат Мирсәетовның “Чатыртау” китабына күзәтү	*2*		*2*	
55	Туган төбәгебез шагыйрь-язучылары турында проектлар төзү, яклау	*2*		*2*	
56	“Без шигырь яратабыз”. Туган як турында сәнгатьле шигырь уку бәйгесе	*2*		*2*	
Татар халкының бәйрәмнәре (30 сәгать)					
57	Татар халкының бәйрәмнәре	*2*	2		
58	Дини бәйрәмнәр	*2*	2		
59	Сабантуй- хезмәт туе	*2*		*2*	
60	Ел фасылларына бәйле милли бәйрәмнәр, йолалар, гореф-гадәтләр	*2*	*2*		
61	“Сөмбелә” бәйрәме	*2*	*2*		
62	“Нәүрүз” бәйрәме	*2*		*2*	
63	Милли киемнәр. Татар хатын-кызларының милли киеме. Ир-атларның милли киеме. Милли киемнәрнең бизәлеше, төсләре.	*2*	*2*		
64	Кунаклашу йоласы	*2*	*2*		
65	Җырлы-биюле уеннар				
66	“Ефәк элдем читәнгә” җырлы-биюле уены	*2*		*2*	
67	“Исем йөртмәк-серле хикмәт”	*2*		*2*	

68	“Аулак өй”	*2*		*2*	
69	“Чишмә буенда кичке уен”				
70	Табышмаклар кичәсе	*2*		*2*	
71	Әбиемнең сандыгы	*2*		*2*	
Шигырь язарга өйрәнәбез (10 сәгать)					
72	Шигырьдә ритм һәм рифма саклау кагыйдәләре Күренекле шагыйрьләрнең шигырьләрен уку, шигырь төзелешен тикшерү.	*2*		*2*	
73	Газета - журналларда басылган шигырьләргә күзәтү Төрле темаларга шигырьләр иҗат итү, аларны утырышларда уку, анализлау, әдәби тәнкыйть ясау.	*2*		*2*	
74	**“Без –Тукай оныклары”**	*2*		*2*	***“Тамчы-шоу”*** ***уен - бәйге***
75	“Көмеш кыңгырау”, “Ялкын” журналлары сәхифәләре белән танышу	*2*		*2*	
76	2023-24 нче ел Тукай премиясе лауреатлары	*2*	*2*		
Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (6 сәгать)					
77	Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (БВС ның 79 елллыгы) – шәһәребезнең Җиңү паркына, Җиңү мәйданындагы мәңгелек ут монументына экскурсия	*2*		*2*	
78	Экскурсоводлар белән индивидуаль эш.	*2*		*2*	
79	“Үлемсез полк” акциясендә катнашуга әзерлек, катнашу	*2*		*2*	
Газета-журнал укый беләбезме? (18 сәгать)					
80	Газета ничек ясала? “МАЯК” газетасы редакциясенә экскурсия	*2*		*2*	
81	Хәбәрчегә хас сыйфатлар Минем яраткан газетам	*2*	*2*		

82	Газета алдаганны яратмый. Газеталарга күзәтүләр	*2*			
	Хәбәри жанрлар: Хәбәр язарга өйрәнәбез. Мәктәптә булган вакыйга яки факт турында язу	*2*		*2*	
	Репортаж-күзәтче жанр. Очрашулар, бәйрәмнәрдән репортажлар язу	*2*		*2*	
	Аналитик жанрлар: Корреспонденция- җәмәгатьчелек игътибарын проблемага юнәлтә	*2*	*2*		
	Музейлар көне. Экскурсия	*2*		*2*	
	Мәкалә һәм аның төрләре: үтенеч, сорау, информация, бәяләмә, рәхмәт	*2*	*2*		
	Түгәрәк эшенә еллык йомгак. Иң актив укучыларны билгеләү. Мактау кәгазьләре тапшыру	*2*		*2*	
Барлыгы 216 сәг.					

Өченче уку елына укыту- тематик план

№	Тема	Сәгать саны			Аттестация формасы
		Бар-лы-гы	Те ор ия	Пр ак ти ка	
I бүлек. Туган төбәгем әдәбияты (50 сәгать)					
1	“Әдәби туган як” түгәрәгендә техника куркынычсызлыгы һәм үз – үзеңне тоту кагыйдәләре.	*2*	2		
2	Илдус Гыйләҗев – җир шагыйре	*2*			
3	Әдәби сәхифә “Илдус Гыйләҗев шигъриятенең өч таҗы”	*2*		*2*	
4	Рөстәм Зәкуан “Җырым туса иде туган җирдә...”	*2*		*2*	
5	“Яулыклар сере....” (М.Галиев “Су буеннан әнкәй кайтып килә”...әниләр турында кичә)	*2*		*2*	
6	“Ак яулыкны нигә ябалар?” (кызлар белән	*2*		*2*	

	кичә)				
7	Марсель Галиев – Чатыр тау данын еракларга яңгыраткан якташ язучыбыз.	*2*		*2*	
8	“Марсель Галиев укулары”нда катнашу	*2*		*2*	
9	Нур Әхмәдиев – шагыйрь һәм прозаик	*2*		*2*	
10	Фәүзия Төхвәтуллина	*2*		*2*	
11	Флёра Гыйззәтуллина шигырьләре – “тормышның үз авазы”	*2*		*2*	
12	Резедә Шәрипова – яраткан шагыйрәбез	*2*		2	
13	Әнәс Кари –кыска иҗат гомерен балалар әдәбиятына багышлаган шагыйрь	*2*			
14	Галия Сәетшина – авылга дан җырлаучы якташыбыз	*2*		*2*	
15	Сәрвәр Хәнипова – туган җирнең матурлыгына, аның халкына дан җырлаучы укытучы-шагыйрә	*2*		*2*	
16	Илмира Сәлахова – балачак шагыйрәсе	*2*		*2*	
17	Экскурсоводлар белән индивидуаль эш.	*2*		*2*	
18	Туган төбәгебез шагыйрь – язучылары турында проектлар төзү, яклау	*2*		*2*	
19	“Без шигырь яратабыз” шигырьләр уку бәйгесе	*2*		*2*	
20	Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау	*2*		*2*	
21	Әнәс Исхаков иҗатына күзәтү	*2*		*2*	
22	Тәслимә Корбанованың куен дәфтәреннән шигъри мизгелләр	*2*		2	
23	Самат Мирсәетовның “Чатыртау” китабына күзәтү	*2*			
24	Туган төбәгебез шагыйрь-язучылары турында проектлар төзү, яклау	*2*		*2*	
25	“Без шигырь яратабыз”. Туган як турында сәнгатьле шигырь уку бәйгесе	*2*		*2*	
	II бүлек. Татар халкының бәйрәмнәре (30 сәгать)				
26	Татар халкының бәйрәмнәре	*2*		*2*	

27	Дини бәйрәмнәр	*2*		*2*	
28	Сабантуй- хезмәт туе	*2*		*2*	
29	Ел фасылларына бәйле милли бәйрәмнәр, йолалар, гореф-гадәтләр	*2*		*2*	
30	“Сөмбелә” бәйрәме	*2*		*2*	
31	“Нәүрүз” бәйрәме	*2*		**2**	
32	Милли киемнәр. Татар хатын-кызларының милли киеме. Ир-атларның милли киеме. Милли киемнәрнең бизәлеше, төсләре.	*2*		*2*	
33	Кунаклашу йоласы	*2*		*2*	
34	Җырлы-биюле уеннар	*2*		*2*	
35	“Ефәк элдем читәнгә” җырлы-биюле уены	*2*		*2*	
36	“Исем йөртмәк-серле хикмәт”	*2*		*2*	
37	“Аулак өй”	*2*		*2*	
38	“Чишмә буенда кичке уен”	*2*		*2*	
39	Табышмаклар кичәсе	*2*		*2*	
40	Әбиемнең сандыгы	*2*		*2*	
III бүлек. Туган ягым–Азнакаем (44 сәг)					
41	Азнакаем тарихы	*2*			
42	Азнакаемның исеме каян килеп чыккан?	*2*	*2*		
43	Азнакай районы авылларында география атамалар һәм аларның тарихы , проект эше	*2*		*2*	
44	Проект эшен дәвам итү	*2*		*2*	
45	Туган мәктәбемнең мөхтәрәм ветераннары белән очрашу, истәлекләр язып алу	*2*		*2*	
46	Туган ягым һөнәрләре һәм һөнәрчеләре . Мәктәп музеена экскурсия.	*2*		*2*	
47	Азнакай тарихы . Мәктәп музеена экскурсия.	*2*		*2*	
48	Туган ягымдагы хезмәт һәм хезмәт кешеләре (төрле һөнәр ияләре белән очрашу)	*2*		*2*	
49	Туган төбәк кешеләре Бөек Ватан сугышында (ветераннар белән очрашу, өйләрендә булу)	*2*		*2*	
50	Сугыш чоры балалары	*2*	*2*		

51	Алар Ватан алдындагы бурычны үтәделәр (Әфганстанда хәрби хезмәттә булган Н.Бәдретдинов)	*2*		*2*	
52	Мәктәп тарихы (Мәктәп музеендагы бүлекләр белән танышу)	*2*		*2*	
53	Мәктәпнең элекке укытучылары (Мәктәп музеендагы экспозиция белән танышу, өстәмә материаллар туплау)	*2*		*2*	
54	Ветеран укытучыларның өйләрендә булу (очрашу)	*2*		*2*	
55	Алар безнең мәктәптә укыдылар (Сугыш ветераннары турында материаллар туплау, стенд төзү)	*2*		*2*	
56	**“**Шушы яктан, шушы туфрактан без” күренекле кешеләр белән очрашу үткәрү. Азнакайның күренекле кешеләре – безнең горурлыгыбыз	*2*		*2*	
57	**Чатыртаудан илһам алып....(конференция)**	*2*		*2*	**дәрес-конференция**
58	Азнакайның тарихи урыннары.Телдән журнал	*2*		*2*	
59	Эзләнү – тикшеренү эшләре. Азнакаебыз турында шигырь-хикәяләр язу	*2*		*2*	
60	Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау	*2*		*2*	
61	“Өч теләк” әкиятен сәхнәләштерүгә әзерлек (Тарханова Г.-авт)	*2*		*2*	
	Өч теләк” әкиятен сәхнәләштерү	*2*		*2*	
62	Өч теләк” әкиятен сәхнәләштерү,видео төшерү	*2*		*2*	
IV бүлек. “Без-яшь артистлар” (56 сәг)					
63	Сәхнә әсәрләре турында төшенчә. Театр артистлары				
64	“Хан кызы” спектакле белән танышу.(Тарханова Г.И.-авт.)				
65	“Хан кызы” спектаклен кабатлау				
66	“Хан кызы” спектаклен кабатлау				
67	“Аулак өй” кичәсе белән танышу (Зарипова Р.Р.-авт)				

68	Аулак өй” кичәсен кабатлау				
69	Аулак өй” кичәсен кабатлау				
70	“Ил язмышы-ирләр кулында” кичәсе белән танышу (Төхфәтулова Х.Х.)				
71	Ил язмышы-ирләр кулында” кичәсен кабатлау				
72	Ил язмышы-ирләр кулында” кичәсен кабатлау				
73	“Туган тел ачкычы” кичәсе белән танышу (Фирдәвес Әһлия-авт.)				
74	Туган тел ачкычы” кичәсен кабатлау				
75	Туган тел ачкычы” кичәсен кабатлау				
76	“Чын дуслык” кичәсе белән танышу (Хәсәнова Ф.Ф-авт)				
77	Чын дуслык” кичәсен кабатлау				
78	Чын дуслык” кичәсен кабатлау				
79	“Малай һәм кояш” әсәре белән танышу (Хәсәнова Ф.Ф.-авт)				
80	“Малай һәм кояш” әсәрен кабатлау				
81	“Малай һәм кояш” әсәрен кабатлау				
82	“Сугыш авазы” кичәсе белән танышу (Чирикова Э.И.-авт.)				
83	“Сугыш авазы” кичәсен кабатлау				
84	“Сугыш авазы” кичәсен кабатлау				
85	“Кызыл алмалар”әсәре белән танышу (Кашапова Г.В.-авт)				
86	“Кызыл алмалар”әсәрен кабатлау				
87	“Кызыл алмалар”әсәрен кабатлау				
88	“Әбиләрдә кунакта” кичәсе белән танышу (Гаффарова З.Р. –авт.)				
89	“Әбиләрдә кунакта” кичәсен кабатлау				
90	“ Әбиләрдә кунакта” кичәсен кабатлау				
V бүлек. Яшь хәбәрче (30 сәг)					

91	Кем ул журналист?	*2*	*2*		
92	Әдәби тел нормалары. Тел культурасы	*2*		*2*	
93	Телдән сөйләм стильләре	*2*	*2*		
94	Публицистик стиль	*2*		*2*	
95	Әдәби-публицистик стиль	*2*		*2*	
96	Тема ачыклау, мәгълүмат җыю һәм системага салу	*2*	*2*		
97	Темалар төрлелеге. Эпиграф сайлау	*2*	*2*		
98	Газетага материал ничек җыела?	*2*	*2*		
99	Газета текстының төзелеше. Язу техникасы	*2*	*2*		
100	Публицистик стиль жанрлары. Мәкалә-күзәтү	*2*	*2*		
101	Юлъязма	*2*	*2*		
102	Балалар һәм яшьләр газетасы	*2*		*2*	
103	Хәбәрчегә хас сыйфатлар Минем яраткан газетам	*2*	*2*		
104	Газета алдаганны яратмый. Газеталарга күзәтүләр	*2*	*2*		
105	*Хәбәри жанрлар:* Хәбәр язарга өйрәнәбез. Мәктәптә булган вакыйга яки факт турында язу	*2*	*2*		
VI бүлек. Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (6 сәгать)					
106	Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (БВС ның 76 елллыгы) – шәһәребезнең Җиңү паркына, Җиңү мәйданындагы мәңгелек ут монументына экскурсия	*2*		*2*	
107	Музейлар көнендә катнашу	*2*		*2*	
	Түгәрәк эшенә еллык йомгак. Иң актив укучыларны билгеләү. Мактау кәгазьләре тапшыру	*2*		*2*	
Барлыгы 216 сәг.					

3 нче бүлек
Программаның эчтәлеге

1 нче уку елы

I бүлек. Минем кечкенә Ватаным(9 сәгать)

Теория: Гаилә тарихын, туган төбәк тарихын өйрәнү.

Практика: Гаилә чылбырын төзү, нәсел башлыгын эзләп табу. Гаиләдә электән килгән йолалар, аларның тормышта роле. Нәселнең шөгыльләрен, һөнәрләрен өйрәнү. Укымышлы һәм озын гомерле кешеләре турында мәгълүмат җыю. Гаилә традицияләре һәм аларны саклау. Туган төбәк кешеләренең көнкүреше һәм яшәеше. Төбәгебездәге күренекле кешеләрнең тормышларын өйрәнү, кылган гамәлләрен хөрмәтләү, яшь буынны шулар үрнәгендә тәрбияләү. *Истәлекле урыннарга сәяхәт.Чишмәләр,су буйларын күзәтү.*

II. Мәктәбем тарихы(15 сәгать)

Теория: Мәктәпкә нигез салыну. Исеме, мәйданы, географик урыны, халкы, истәлекле урыннары. Мәктәпкә нигез салган беренче укытучылар, анда эшләгән тәҗрибәле укытучылар турында мәгълүмат туплау.

Практика: Мәктәптә укып чыккан тәҗрибәле укытучылар, табиблар, хәрбиләр, инженерлар, авыл хуҗалыгы хезмәтчәннәре, галимнәр, юристлар, суд хезмәткәрләре турында мәгълүмат туплау, альбомнар төзү. Һөнәрчеләр һәм аларның һөнәрләре турында мәгълүмат җыю, кул эшләреннән күргәзмә әзерләү, видеотасмага төшерү. Мәктәп тарихын өйрәнү, ветеран укытучылар , чыгарылыш укучылары белән очрашулар үткәрү, мәктәп тарихын язуны дәвам итү күздә тотыла. Мәктәп музеена экскурсия. Төбәгебездәге күренекле кешеләрнең тормышларын өйрәнү, кылган гамәлләрен хөрмәтләү, яшь буынны шулар үрнәгендә тәрбияләү. *Истәлекле урыннарга сәяхәт.Чишмәләр,су буйларын күзәтү.*

III. Чәчәкләр, гөлләр иле син, Азнакай! (20 сәг.)

Теория: Азнакайга нигез салыну. Исеме, риваятьләре, мәйданы, географик урыны, халкы, сулыклары, истәлекле урыннары, атамалары, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы белән танышу. Туган төбәк кешеләренең культурасы, гореф-гадәтләре.

Районыбыз тарихы, мәйданы, авыллары, географик урыны, халкы, геройлары, күренекле кешеләре, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы турында мәгълүмат бирү. ”Азнакай”, ”Азнакай тамчылары” китаплары белән танышу. Районнагы предприятиеләр турында әңгәмә. Районнан чыккан күренекле артистлар,

язучылар, шагыйрьләр, аларның иҗаты белән танышу. Төрле оешмаларның тарихы. Хезмәт кешеләренең тормышын өйрәнү, төрле һөнәр ияләре белән очрашулар үткәрү. Бөек Җиңүнең 75 еллыгы уңаеннан, Бөек Ватан сугышы ветераннары, сугыш чоры балалары турында материаллар туплау, өйләрендә булу. Фәнни-тикшеренү эшләре башкару. Әфганстанда хәрби хезмәттә булучылар турында мәгълүмат туплауны дәвам итү. Мәктәп тарихын өйрәнү, ветеран укытучылар , чыгарылыш укучылары белән очрашулар үткәрү, мәктәп тарихын язуны дәвам итү күздә тотыла. Мәктәп музеена экскурсия. Төбәгебездәге күренекле кешеләрнең тормышларын өйрәнү, кылган гамәлләрен хөрмәтләү, яшь буынны шулар үрнәгендә тәрбияләү. *Истәлекле урыннарга сәяхәт.Чишмәләр,су буйларын күзәтү.*

Практика: Район үзәгендәге Җиңү паркына, ”Маяк” газетасы редакциясенә, районның Туган як музеена, Боз сараена, мәгъруур Чатыр - тауга экскурсия. *Әдәби – музыкаль кичә “Шушы яктан, шушы туфрактан без...”, Һөнәр сайлау кичәсе :“Дәрәҗәле һөнәр иясе Сез,Без дә Сездән үрнәк алабыз”*

IV. Халкымның милли бизәкләрендә музейлар (12 сәг.)

Теория: Бишек җырлары – тәрбиянең бик борынгы чарасы. Бишек җырлары турында белем алу. Укучыларны халкыбызның йөрәк түреннән шытып чыккан җәүһәрләре – бишек җырлары белән таныштыру, бу җырларның эчтәлеген һәм тәрбияви үзенчәлекләрен ачыклау, әти - әнигә, әби-бабайларыбызга һәм моңлы бишек җырларына мәхәббәт тәрбияләү. Җыенда бәйрәм һәм йолалар турында белем алу. Татар халкының бәйрәмнәре. Дини бәйрәмнәр

Ел фасылларына бәйле милли бәйрәмнәр, йолалар, гореф-гадәтләр

Укучыларны милли рухта тәрбияләү, үткәннәрне онытмаска, ихтирам итәргә өйрәтү, уйлау, фикерләү сәләтләрен үстерү, милли бәйрәм һәм йолаларны белүләренә ирешү. Мәкаль һәм әйтемнәр халык педагогикасының кыска һәм тирән мәгънәле әдәплелек кагыйдәләре.

Практика: Әкиятләр, мәкаль-әйтемнәрдән торган проект эшләре төзү. Сабантуй, Нәүрүз бәйрәмнәрен үткәрү. Татар халкының милли бәйрәмнәре, йолалары турында мәгълүмат җыю, альбомнарга туплау.

V. Татарстан-минем республикам (16 сәгать).

Теория: ТР тарихы, географик урыны, символикасы, табигате, күренекле шәхесләре, шәһәрләре. Казан-чал тарихлы башкала.

Практика: Казан шәһәренә багышланган “Йолдызлы сәгать”уены үткәрү. Тарихи шәһәрләргә читтән торып экскурсияләр. Күренекле шәхесләре турында әңгәмә.

2 нче уку елы

Укыту-тематик план

I бүлек. Мин һәм минем гаиләм (9 сәгать)

Теория: Гаилә тарихын өйрәнү. Шәҗәрә турында аңлатма.Нәсел шәҗәрәләренең ерак тарихыбызны өйрәнү өчен мөһим чыганак булуы. **Практика:** Шәҗәрә төзү үрнәкләре. Нәселнең географиясе, нәсел башлыгын эзләп табу. Гаиләдә электән сакланган хатларны туплау, хатлардагы мәгълүматларны файдалану. Нәселнең шөгыльләрен, һөнәрләрен өйрәнү.Укымышлы һәм озын гомерле кешеләре турында мәгълүмат җыю. Гаилә традицияләре һәм аларны саклау. Һәр буынга сыйфатлама-характеристика язу -“Минем шәҗәрәм”. *“Шәҗәрәдә - гаиләм тарихы”*-***шәҗәрәләр күргәзмәсе****. Нәсел агачын төзү үрнәкләре.*

II. Туган ягым – Азнакаем (19 сәгать)

Теория: Азнакайга нигез салыну. Исеме, риваятьләре, мәйданы, географик урыны, халкы, сулыклары, истәлекле урыннары, атамалары, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы белән танышу. Туган төбәк кешеләренең культурасы, гореф-гадәтләре.

Практика: Бәет, җырлар чыгаручы кешеләр белән очрашу. Һөнәрчеләр һәм аларның һөнәрләре турында мәгълүмат җыю, кул эшләреннән күргәзмә әзерләү,видеотасмага төшерү. Төрле оешмаларның тарихы. Хезмәт кешеләренең тормышын өйрәнү, төрле һөнәр ияләре белән очрашулар үткәрү. Бөек Җиңүнең 73 еллыгы уңаеннан, Бөек Ватан сугышы ветераннары, сугыш чоры балалары турында материаллар туплау, өйләрендә булу. Фәнни-тикшеренү эшләре башкару. Әфганстанда хәрби хезмәттә булучылар турында мәгълүмат туплауны дәвам итү. Мәктәп тарихын өйрәнү, ветеран укытучылар , чыгарылыш укучылары белән очрашулар үткәрү, мәктәп тарихын язуны дәвам итү күздә тотыла. Мәктәп музеена экскурсия. Төбәгебездәге күренекле кешеләрнең тормышларын өйрәнү, кылган гамәлләрен хөрмәтләү, яшь буынны шулар үрнәгендә тәрбияләү. *Истәлекле урыннарга сәяхәт.Чишмәләр,су буйларын күзәтү.*

III. Азнакаем-Чатыр таулы шигъри, илһамлы төбәк...(22 сәг.)

Теория: Районыбыз тарихы, мәйданы, авыллары, географик урыны, халкы, геройлары, күренекле кешеләре, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы турында мәгълүмат бирү. ”Азнакай”, ”Азнакай тамчылары” китаплары белән танышу. Райондагы предприятиеләр турында әңгәмә. Районнан чыккан күренекле артистлар, язучылар, шагыйрьләр, аларның иҗаты белән танышу.

Практика: Район үзәгендәге Җиңү паркына, ”Маяк” газета-сы редакциясенә, районның Туган як музеена, Боз сараена, “Дельфин” су- сәламәт-ләндерү үзәгенә, мәгърур Чатыр - тауга экскурсия. *Әдәби – музыкаль кичә “Шушы яктан, шушы туфрактан без...”, Һөнәр сайлау кичәсе :“Дәрәҗәле һөнәр иясе Сез,Без дә Сездән үрнәк алабыз”*

IV. Татарстан-минем республикам (20 сәгать).

Теория: ТР тарихы, географик урыны, символикасы, табигате, күренекле шәхесләре, шәһәрләре. Казан-чал тарихлы башкала. Алабуга-чор -дәверләр капкасы.

Практика: Казан шәһәренә багышланган “Йолдызлы сәгать”уены үткәрү. Тарихи шәһәрләргә читтән торып экскурсияләр. Күренекле шәхесләре турында әңгәмә .”Татарстан һәм татар халкы тарихы” конкурсында катнашу. *”Тамчы-шоу*

Укыту-тематик планның эчтәлеге (2 нче уку елы)
I. Мин һәм минем гаиләм (18 сәгать)

Теория: Гаилә тарихын өйрәнү.Шәҗәрә турында аңлатма.Нәсел шәҗәрәләренең ерак тарихыбызны өйрәнү өчен мөһим чыганак булуы. **Практика:** Шәҗәрә төзү үрнәкләре. Нәселнең географиясе, нәсел башлыгын эзләп табу. Гаиләдә электән сакланган хатларны туплау, хатлардагы мәгълүматларны файдалану. Нәселнең шөгыльләрен, һөнәрләрен өйрәнү.Укымышлы һәм озын гомерле кешеләре турында мәгълүмат җыю. Гаилә традицияләре һәм аларны саклау. Һәр буынга сыйфатлама-характеристика язу -“Минем шәҗәрәм”. *“Шәҗәрәдә - гаиләм тарихы”- дәрес-конференция. Нәсел агачын төзү үрнәкләре.*

II. Туган ягым – Азнакаем (19 сәгать)

Теория: Азнакайга нигез салыну. Исеме, риваятьләре, мәйданы, географик урыны, халкы, сулыклары, истәлекле урыннары, атамалары, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы белән танышу. Туган төбәк кешеләренең культурасы, гореф-гадәтләре.

Практика: Бәет, җырлар чыгаручы кешеләр белән очрашу. Һөнәрчеләр һәм аларның һөнәрләре турында мәгълүмат җыю, кул эшләреннән күргәзмә әзерләү,видеотасмага төшерү. Төрле оешмаларның тарихы. Хезмәт кешеләренең тормышын өйрәнү, төрле һөнәр ияләре белән очрашулар үткәрү. Бөек Җиңүнең 74 еллыгы уңаеннан, Бөек Ватан сугышы ветераннары, сугыш чоры балалары турында материаллар туплау, өйләрендә булу. Фәнни-

тикшеренү эшләре башкару. Әфганстанда хәрби хезмәттә булучылар турында мәгълүмат туплауны дәвам итү. Мәктәп тарихын өйрәнү, ветеран укытучылар , чыгарылыш укучылары белән очрашулар үткәрү, мәктәп тарихын язуны дәвам итү күздә тотыла. Мәктәп музеена экскурсия. Төбәгебездәге күренекле кешеләрнең тормышларын өйрәнү, кылган гамәлләрен хөрмәтләү, яшь буынны шулар үрнәгендә тәрбияләү. *Истәлекле урыннарга сәяхәт.Чишмәләр,су буйларын күзәтү.*

III. Азнакаем - Чатыр таулы шигъри, җырлы, илһамлы төбәк...(44 сәг.)

Теория: Районыбыз тарихы, мәйданы, авыллары, географик урыны, халкы, геройлары, күренекле кешеләре, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы турында мәгълүмат бирү. ”Азнакай”, ”Азнакай тамчылары” китаплары белән танышу. Районлдагы предприятиеләр турында әңгәмә. Районнан чыккан күренекле артистлар, язучылар, шагыйрьләр, аларның иҗаты белән танышу.

Практика: Район үзәгендәге Җиңү паркына, ”Маяк” газета-сы редакциясенә, районның Туган як музеена, Боз сараена, “Дельфин” су- сәламәтләндерү үзәгенә, мәгърур Чатыр - тауга экскурсия. **Әдәби кунакханә** “Шушы яктан, шушы туфрактан без”

Һөнәр сайлау – җаваплы эш. Туган төбәгебездә дәрәҗәле һөнәрләр (телдән журнал) “Дәрәҗәле һөнәр иясе Сез ,

Без дә Сездән үрнәк алабыз” (күренекле якташларыбыз - мактаулы һөнәр ияләре). Шигырь - хикәяләр язу. Район конкурс-бәйгеләрендә катнашу өчен материаллар туплау

IV. Татарстан - минем республикам (40 сәгать)

Теория: ТР тарихы. Татарстанның символикасы. ТРның географик урыны.

Татарстанның табигате. ТР шәһәрләре . Республика шәһәрләре белән таныштыру. Казан-чал тарихлы башкала. Алабуга - чор - дәверләр капкасы.

“И Казан! Серле Казан!” Күренекле шәхесләр: язучылар, шагыйрьләр,

Җырчылар, артистлар. **Практика:** Музейга тематик экскурсия “Буыннардан буыннарга күчеп...”. Тарихи шәһәрләргә читтән торып экскурсия ясау. Башкалабыз Казанга багышланган “Йолдызлы сәгать” уены. Туган җирем – татар телле Татарстан (Туган тел турында...). Туган төбәк, туган җир, туган телебез турында иҗади эшләр дәресе. “Татарстан һәм татар халкы тарихы” конкурсы

“Газиз дә син, кадерле дә, әй Туган җирем!”- ““Йолдызлы сәгать” уены

V. Туган төбәгем әдәбияты (34 сәгать)

Теория: Илдус Гыйләҗев – җир шагыйре**.** Рөстәм Зәкуан “Җырым туса иде туган җирдә...” **.** Марсель Галиев – Чатыр тау данын еракларга яңгыраткан якташ язучыбыз**.** Нур Әхмәдиев – шагыйрь һәм прозаик**.** Фәүзия Төхвә-туллина**.** Флёра Гыйззәтуллина шигырьләре – “тормышның үз авазы”.

Резедә Шәрипова – яраткан шагыйрәбез.Әнәс Кари –кыска иҗат гомерен балалар әдәбиятына багышлаган шагыйрь .Галия Сәетшина – авылга дан җырлаучы якташыбыз. Сәрвәр Хәнипова – туган җирнең матурлыгына, аның халкына дан җырлаучы укытучы-шагыйрә. Илмира Сәлахова – балачак шагыйрәсе. **Практика:** Әдәби сәхифә “Илдус Гыйләҗев шигъриятенең өч таҗы”. Туган төбәгебез шагыйрь – язучылары турында проектлар төзү, яклау. “Без шигырь яратабыз” шигырьләр уку бәйгес

VI . Татар халкының бәйрәмнәре (12 сәгать)

Теория: Татар халкының бәйрәмнәре. Дини бәйрәмнәр

Ел фасылларына бәйле милли бәйрәмнәр, йолалар, гореф-гадәтләр

Милли киемнәр. Татар хатын-кызларының милли киеме. Ир-атларның милли киеме. Милли киемнәрнең бизәлеше, төсләре.

Практика: “Нәүрүз” бәйрәме. Сабантуй- хезмәт туе

VII . Шигырь язарга өйрәнәбез (10 сәгать)

Теория: Шигырьдә ритм һәм рифма саклау кагыйдәләре. 2019 нчы ел Тукай премиясе лауреатлары. **Практика:** Күренекле шагыйрьләрнең шигырьләрен уку, шигырь төзелешен тикшерү. Газета - журналларда басылган шигырьләргә күзәтү. Төрле темаларга шигырьләр иҗат итү, аларны утырышларда уку, анализлау, әдәби тәнкыйть ясау. “Без –Тукай оныклары”

VIII. Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (8 сәгать)

Практика: Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (БВС ның 76 еллыгы) – шәһәребезнең Җиңү паркына, Җиңү мәйданындагы мәңгелек ут монументына экскурсия.Экскурсоводлар белән индивидуаль эш.

“Үлемсез полк” акциясендә катнашуга әзерлек, катнашу

IX. Газета-журнал укый беләбезме? (18 сәгать)

Теория: Газета ничек ясала? Хәбәрчегә хас сыйфатлар. Минем яраткан газетам. Газета алдаганны яратмый. Газеталарга күзәтүләр. Хәбәри һәм аналитик жанрлар: корреспонденция- җәмәгатьчелек игътибарын проблемага юнәлтә. Мәкалә һәм аның төрләре: үтенеч, сорау, информация, бәяләмә, рәхмәт

Практика: Хәбәр язарга өйрәнәбез. Мәктәптә булган вакыйга яки факт турында язу. Репортаж-күзәтче жанр. Очрашулар, бәйрәмнәрдән репортажлар язу. “МАЯК” газетасы редакциясенә экскурсия

3 нче уку елы

I бүлек. Туган төбәгем әдәбияты (50 сәгать)

Теория: Илдус Гыйләҗев – җир шагыйре**.** Рөстәм Зәкуан “Җырым туса иде туган җирдә...” **.** Марсель Галиев – Чатыр тау данын еракларга яңгыраткан якташ язучыбыз**.** Нур Әхмәдиев – шагыйрь һәм прозаик**.** Фәүзия Төхвә-туллина**.** Флёра Гыйззәтуллина шигырьләре – “тормышның үз авазы”.

Резедә Шәрипова – яраткан шагыйрәбез.Әнәс Кари –кыска иҗат гомерен балалар әдәбиятына багышлаган шагыйрь .Галия Сәетшина – авылга дан җырлаучы якташыбыз. Сәрвәр Хәнипова – туган җирнең матурлыгына, аның халкына дан җырлаучы укытучы-шагыйрә. Илмира Сәлахова – балачак шагыйрәсе. **Практика:** Әдәби сәхифә “Илдус Гыйләҗев шигъриятенең өч таҗы”. Туган төбәгебез шагыйрь – язучылары турында проектлар төзү, яклау. “Без шигырь яратабыз” шигырьләр уку бәйгес

II бүлек. *Татар халкының бәйрәмнәре (30 сәгать)*

Теория: Татар халкының бәйрәмнәре. Дини бәйрәмнәр

Ел фасылларына бәйле милли бәйрәмнәр, йолалар, гореф-гадәтләр

Милли киемнәр. Татар хатын-кызларының милли киеме. Ир-атларның милли киеме. Милли киемнәрнең бизәлеше, төсләре.

Практика: “Нәүрүз” бәйрәме. Сабантуй- хезмәт туе

III бүлек. Туган ягым – Азнакаем (50 сәгать)

Теория: Азнакайга нигез салыну. Исеме, риваятьләре, мәйданы, географик урыны, халкы, сулыклары, истәлекле урыннары, атамалары, хайваннар һәм үсемлекләр дөньясы белән танышу. Туган төбәк кешеләренең культурасы, гореф-гадәтләре.

Практика: Бәет, җырлар чыгаручы кешеләр белән очрашу. Һөнәрчеләр һәм аларның һөнәрләре турында мәгълүмат җыю, кул эшләреннән күргәзмә әзерләү,видеотасмага төшерү. Төрле оешмаларның тарихы. Хезмәт кешеләренең тормышын өйрәнү, төрле һөнәр ияләре белән очрашулар үткәрү. Бөек Җиңүнең 74 еллыгы уңаеннан, Бөек Ватан сугышы ветераннары, сугыш чоры балалары турында материаллар туплау, өйләрендә булу. Фәнни-тикшеренү эшләре башкару. Әфганстанда хәрби хезмәттә булучылар турында мәгълүмат туплауны дәвам итү. Мәктәп тарихын өйрәнү, ветеран укытучылар , чыгарылыш укучылары белән очрашулар үткәрү, мәктәп тарихын язуны дәвам итү күздә тотыла. Мәктәп музеена экскурсия. Төбәгебездәге күренекле кешеләрнең тормышларын өйрәнү, кылган гамәлләрен хөрмәтләү, яшь буынны шулар үрнәгендә тәрбияләү. *Истәлекле урыннарга сәяхәт.Чишмәләр,су буйларын күзәтү.*

IVбүлек. Без- яшь артистлар(56 сәгать)

Теория: Куренекле язучыларның, иҗади эшләүче укытучыларның иҗади әсәрләре, сәхнә әсәрләре белән танышу. Сәхнәдә үз-үзләрен тоту, сөйләм темпы, сәнгатьле сөйләүгә ирешү. **Практика:** Күренекле шагыйрьләрнең шигырьләрен уку, шигырь төзелешен тикшерү. Газета - журналларда басылган шигырьләргә күзәтү. Төрле темаларга шигырьләр иҗат итү, аларны утырышларда уку, анализлау, әдәби тәнкыйть ясау. “Без –Тукай оныклары”

V бүлек. Яшь хәбәрче. (30 сәгать)

Теория: Газета ничек ясала? Хәбәрчегә хас сыйфатлар. Минем яраткан газетам. Газета алдаганны яратмый. Газеталарга күзәтүләр. Хәбәри һәм аналитик жанрлар: корреспонденция- җәмәгатьчелек игътибарын проблемага юнәлтә. Мәкалә һәм аның төрләре: үтенеч, сорау, информация, бәяләмә, рәхмәт

Практика: Хәбәр язарга өйрәнәбез. Мәктәптә булган вакыйга яки факт турында язу. Репортаж-күзәтче жанр. Очрашулар, бәйрәмнәрдән репортажлар язу. “МАЯК” газетасы редакциясенә экскурсия

VI. Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (6 сәгать)

Практика: Беркем дә, бернәрсә дә онытылмый... (БВС ның 77 елллыгы) – шәһәребезнең Җиңү паркына, Җиңү мәйданындагы мәңгелек ут монументына экскурсия.Экскурсоводлар белән индивидуаль эш.

“Үлемсез полк” акциясендә катнашуга әзерлек, катнашу

4 нче бүлек

Планлаштырылган нәтиҗәләр:

“Туган як серләре” өйрәнү түгәрәгендә шөгыльләнгән бала **1 нче уку елында:**
- үз гаиләсе тарихына хөрмәт белән карый, горурлану хисләре кичерә;
- мөстәкыйль рәвештә ачышлар ясый;
- материал җыя, гомумиләштерә, мәктәп музеен тулыландыра;
- уеннар вакытында өйрәнгән материалны ныгыта;
- үз – үзендә патриотизм, туган якка мәхәббәт хисе тәрбияли;
- туган як әдәбияты, тарихы буенча белемнәрен арттыра;
- эзләнү эше алып бара, материалны анализлый, системалаштыра, гомумиләштереп, нәтиҗәләр ясый;
- фәнни-тикшеренү эшләренә өйрәнә;
- үз – үзендә патриотизм, туган якка мәхәббәт хисе тәрбияләүне дәвам итә;
- туган төбәгенең тарихына, әдәбиятына, сәнгатенә бәйле күренекле шәхесләре белән горурлана.

“Туган як серләре” өйрәнү түгәрәге программасын уңышлы үзләштергән укучы **2 нче уку елында:**
- мәктәптә яки сыйныфта үткәрелгән чара турында хәбәр яза;
- ритм һәм рифманы иҗат эшендә дөрес итеп куллана;
- һәр эшендә пөхтәлеккә, язмаларының дөреслегенә ирешергә омтыла;
- сүзләрдән образ тудыра, художестволы чаралар ярдәмендә иҗат итә белә;
- үзе иҗат иткән шигырьне сәнгатьле итеп сөйли;
- хәзерге татар әдәби телендә аралаша һәм сәхнәдән торып сөйли белә;
- иҗади бәйгеләрдә катнаша.

“Туган як серләре” өйрәнү түгәрәге программасын уңышлы үзләштергән укучы **3нче уку елында:**
- туган як әдәбияты, тарихы буенча белемнәрен арттыра;
- эзләнү эше алып бара, материалны анализлый, системалаштыра, гомумиләштереп, нәтиҗәләр ясый;

- фәнни-тикшеренү эшләренә өйрәнә;

- үз – үзендә патриотизм, туган якка мәхәббәт хисе тәрбияләүне дәвам итә;

- туган төбәгенең тарихына, әдәбиятына, сәнгатенә бәйле күренекле шәхесләре белән горурлана;

-үткән чаралар турында газетага яза ала;

-һәр эшендә пөхтәлеккә, язмаларының дөреслегенә ирешергә омтыла;

- сүзләрдән образ тудыра, художестволы чаралар ярдәмендә иҗат итә белә

-үзен кечкенә артист итеп тоя ала.

5 нче бүлек

Программаны тормышка ашыруның оештыру-педагогик шартлары

Тормышка ашыру шартлары: таләпләргә туры килеп яктыртылган укыту кабинеты, укытучы өстәле белән урындыгы, укучылар өчен өстәлләр белән урындыклар, класс тактасы, ноутбук, проектор, экран, югары педагогик белемле педагог.

Белем бирү процессын оештыру үзенчәлеге: очно;

Укыту процессын оештыру формалары: индивидуаль, группалап, индивидуаль – группалы;

Укытуны оештыру формалары: әңгәмә,проектлар яклау, уен – бәйге, әдәби – музыкаль кичә,экскурсия, практик эш, мөстәкыйль эш, семинар.

Педагогик технологияләр:

- үстерелешле укыту;
- хезмәттәшлеккә корылган укыту технологиясе;
- коммуникатив технологияләр;
- проблемалы һәм өлешчә эзләнү технологияләре.

Педагогик технологияләр һәм методларны сайлау укучының шәхси сыйфатлары һәм универсаль уку күнекмәләрен үстерү максатыннан укытуны дифференциальләштерү и индивидуальләштерү кирәклегеннән чыгып билгеләнде.

Укыту дәресләренең алгоритмы

Укыту дәресенең алгоритмы-этаплар саны аның тибына һәм белем бирү процессының урынына, шулай ук педагог сайлаган урынга, үткәрү формасына бәйле. Әлеге программа кысаларында нигездә уку дәресенең 10 этабы кулланылырга мөмкин:

Оештыру этабы;

Тикшерү этабы;

Әзерлек этабы;

Белемнәрне актуальләштерү этабы;

Яңа материал буенча эш этабы;

Алынган белемнәрне, күнекмәләрен беренчел беркетү этабы,

Өйрәнелгән материалны кабатлау этабы;

Үткән материалны гомумиләштерү этабы;

Яңа белемнәрне, күнекмәләрне ныгыту этабы;

Физкультминутка яки релаксация этабы;

Контроль этап;

Йомгаклау этабы;

Рефлексия этабы;

Мәгълүмат этабы.

Методик материал: "Туган як серләре" өстәмә гомуми белем бирү гомуми үсеш программасы, фотосурәтләр, фотоальбомнар, музейда тупланган альбомнар, китаплар, истәлекләр, экспонатлар, карталар, әдәби китаплар, видеоязмалар, журналлар.

Программаны тормышка ашыру юллары

Түгәрәктә туган як әдәбияты һәм тарихы белән кызыксынган балалар шөгыльләнә. Программа үзенең эчтәлеге белән төбәк тарихын үткәннән алып бүгенгесенә кадәр үз эченә ала.Туган як тарихын өйрәнү юллары һәм методлары төрле: семинар, экскурсия, очрашулар, төрле уеннар, эзләнү – тикшеренү эшләре һ.б. Аларны үткәрү укучының яшеннән, әзерлек дәрәҗәсеннән, түгәрәк занятиеләренең максатыннан тора. Бигрәк тә экскурсияләр укучыларда зур кызыксыну уята. Укучыларның түгәрәк белән кызыксынулары артсын өчен, укытучы үткәрү формаларын чиратлаштырып барырга тиеш. Балалар мөстәкыйль рәвештә документаль чыганакларны өйрәнеп, тикшеренү эшләре алып барырга омтылалар. Тикшеренү эшләре укытучы җитәкчелегендә алып барыла. Эшне оештырган укытучы үзе дә, беренче-дән, төбәк тарихы буенча төп чыганакларны белергә тиеш. Икенчедән, үзе дә тикшеренү эше белән шөгыльләнергә, укучының эше белән

кызыксынырга, өченчедән, туган як әдәбиятын, тарихын өйрәнү буенча класстан тыш эшләрдә оештыручы булырга тиеш.

Укучыларны бигрәк тә үзләренең күңелләренә якын булган, танышлары, якыннары катнашкан вакыйгалар, Азнакаебызның барлыкка килүе кызыксындыра. Шуңа да дәресләрендә тарихи вакыйга турында сөйләгәндә , бу вакыйганың безнең җирлеккә, авыл кешеләренә нинди мөнәсәбәте булуын аңлату кирәк.

Бу прогамма укучыларга туган төбәкнең тарихы , мәдәнияте, сәнгате, әдәбияты турында тирәнрәк аңларга, төрле формадагы эзләнү эшләренә - гади язмадан башлап, фәнни-тикшеренү эшләренә кадәр - өйрәнергә мөмкинлек бирә. Программа буенча эшчәнлек нәтиҗәләре укучылар тарафыннан иҗади эшләр, реферат, фәнни-тикшеренү эшләре, презентацияләр һ.б. формасында тәкъдим ителә.

6 нчы бүлек

Аттестация формасы/контроль бәяләү материаллары

Аттестация формалары: әдәби очрашулар, тестлар, интеллектуаль бәйгеләр, дәрес – конференция**,** әдәби – музыкаль кичәләр.

Белем нәтиҗәлелеген билгеләү формалары: мактау кәгазьләре, дипломнар, тест материаллары, сертификатлар, фотолар, мәкаләләр.

Белемнәрне күрсәтә белү формалары: иҗади эшләрне, проектларны яклау, бәйгеләрдә, фәнни – гамәли конференцияләрдә катнашу.

7 нче бүлек
Әдәбият исемлеге

<u>Программа төзегәндә кулланылган әдәбият:</u>

1. Краеведение в школе. – Педагогическая энциклопедия, т.2.М., Советская энциклопедия,1965, с. 518-520.

2. Краеведческая программа. “Литературное краеведение”, составлена С.С.Кулаковой.

<u>Өстәмә белем бирү педагогы өчен әдәбият:</u>

3. В.Е.Туманов. Школьный музей-хранитель народной памяти.М., 2006.

4. Экология һәм табигатьтән файдалану. – 3 нче чыгарылыш. – Казан: Татполиграф, 1997. – 378 б.

5. А.С.Тайсин. Татарстан Республикасы географиясе. Гомуми урта белем мәктәбенең 8-9 класслары өчен уку ярдәмлеге. – Казан: “Мәгариф” нәшрияты, 2002 ел. – 230 б.

<u>Әдәби туган як”түгәрәгендә шөгыльләнүче укучылар өчен әдәбият:</u>

6. Азнакай тамчылары. – Казан: “Рухият” нәшрияты, 2000 ел. – 210 б.

7. Азнакай районы һәм шәһәре укучыларының көндәлеге.

8. “Азнакай”. – Казан: “Эксклюзив” нәшрияты, 2001. – 171 б.

9. Большая Советская Энциклопедия. – третье издание. – Москва: Издательство “Советская энциклопедия”, 1972. – стр. 606

10. Книга памяти о советских воинах, погибших в Афганистане.-т-2, Москва, Военное издательство, 1999

11. Гарифуллин В.Г. "Үткен каләм, үткер күз”. Казан: Тат. китап нәшр.,1995 – 165 б.

12. Низамов И.М. Матбугатның тәэсирле сүзе. / И.М.Низамов. казан: Тат.кит.нәшр., 1988. – 144 б.

13. “Мәйдан “журналы

14.”Мәгариф”журналлары

15. Музей материаллары.

16.Протащук И.Ю.Гаилә елъязмалары.Казан -2009.

17.Татарстан тарихы.Төп мәктәп өчен уку әсбабы.-Казан.-ТаРИХ, 2001

18.Хәтер.Татарстан Республикасы, Казан, Хәтер китабы нәшр.,1996.

19. Красная книга Республики Татарстан. – К., 1995.

20. Илдус Гыйләҗев “Назга сусау”

21. Рөстәм Зәкуан “Күңел тыкрыклары”

22. Марсель Галиев “Учымда тургай шәүләсе”, “Нигез”.

23. Нур Әхмәдиев “Күзгә күз”, “Яралы күк”, “Ак бишегем”, “Чакматаш”, “Чәкчәк”, “Алтын куллы кырмыска”.

24. Фәүзия Төхвәтуллина шигырьләре

25. Флёра Гыйззәтуллина шигырьләре

26. Резедә Шәрипова “Бүген бездә Сабантуй”

27. Әнәс Кари “Гөлбакча”, “Тамчы тамганда”

28. Галия Сәетшина “Җырларымда гомерем агышы”

29. Сәрвәр Хәнипова “Яшьлеккә сәяхәт”,

30. Илмира Сәлахова “Тылсым иле. Страна чудес”. Азнакай: Эшмәкәр СираевА.А.,2017. -64 б.

30. Илмира Сәлахова “Болытларда нинди сер бар?”. Казан: “Сүз”нәшрияты, 2015.-32 б.

31. Гарифуллин В.Г. "Үткен каләм, үткер күз”. Казан: Тат. китап нәшр.,1995. – 165 б.

32. Низамов И.М. Матбугатның тәэсирле сүзе. / И.М.Низамов. казан: Тат.кит.нәшр., 1988. – 144 б.

33."Сабантуй”, "Көмеш кыңгырау”, "Йолдыз” газеталары, "Идел”, “Ялкын” журналлары.

34. Азнакай районының “Маяк” газетасы саннары

Кулланылучы интернет-чыганаклар:

http://gzalilova.narod.ru

http://www.tatmedia.ru/

http://sabantui.com

В данном документе
пронумеровано, прошнуровано
и скреплено печатью
39 (тридцать девять) листов
Директор Хасанова Р.М.
Подпись: ____________